МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Мукачівський державний університет
Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»
Предметна (циклова) комісія викладачів суспільних дисциплін

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

методичні рекомендації до організації самостійної роботи
для здобувачів фахової передвищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
ОПС «фаховий молодший бакалавр»

Мукачево 2025

УДК 377.8.016:[172.12:94](072)

Розглянуто та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Мукачівського державного університету (протокол №8 від 25 квітня 2025 р.)

Розглянуто та рекомендовано до друку Методичною радою Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету» (протокол №5 від 24 березня 2025 р.)

Розглянуто та схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії викладачів суспільних дисциплін ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету» (протокол №8 від 19 березня 2025 р.)

Укладач

Дмитро ГРЕГІРЧАК – кандидат політичних наук, завідувач навчально-виробничої практики ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету», викладач суспільних дисциплін, «спеціаліст вищої категорії», «викладач-методист».

Рецензент

Оксана ЛІБА – кандидат педагогічний наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету.

М 54

Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі: методичні рекомендації до організації самостійної роботи для здобувачів фахової передвищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» (ОПС «фаховий молодший бакалавр») / укладач Д. Грегірчак. Мукачево: МДУ, 2025. 35 с. (1,61 авт. арк.)

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи укладені відповідно до програми навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» і призначені для здобувачів фахової передвищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» (ОПС «фаховий молодший бакалавр») з метою поглибленого вивчення окремих тем або самостійного їх опанування, підготовки до усіх форм контролю.

© ВСП «ГПФК МДУ», 2025

Зміст

Передмова	4
Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи	7
Зміст питань за темами дисципліни, що винесені на самостійну роботу	14
Тема №1. Концептуальний аналіз громадянської та історичної освітньої галузі в змісті початкової освіти	14
Тема №2. Ключові ідеї та зміст громадянської та історичної освітньої галузі в структурі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	14
Тема №3. Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі	15
Тема №4. Методи навчання громадянської та історичної освітньої галузі	15
Тема №5. Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі	16
Тема №6. Оцінювання результатів навчання молодших школярів з громадянської та історичної освітньої галузі	16
Перелік тем для евристичних завдань	17
Тестові завдання для самоконтролю	18
Методичні рекомендації щодо написання реферату	21
Методичні рекомендації щодо виконання проекту	22
Методичні рекомендації щодо підготовки мультимедійної презентації	24
Перелік питань до підсумкового контролю з дисципліни	25
Критерії оцінювання	26
Список рекомендованих джерел	29

Передмова

Дані методичні рекомендації укладено для самостійної роботи здобувачів фахової передвищої овіти спеціальності 013 «Початкова освіта» (освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр») під час вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі».

Мета методичних рекомендацій носить комплексний характер та передбачає:

а) надати здобувачам освіти практичної допомоги в теоретичному опануванні тем дисципліни, що винесені на самостійну роботу;

б) сформувати навички використання отриманих знань у професійній діяльності та повсякденному житті;

в) активізувати роботу на семінарських (практичних) заняттях шляхом створення мотивації щодо вивчення навчальної дисципліни.

При планування самостійної роботи рекомендується користуватись нормами витрат часу, які встановлені на основі багаторічного досвіду викладачів з організації самостійної навчальної роботи здобувачів освіти.

З урахуванням змісту сучасної системи знань та особливостей організації освітнього процесу, методичні вказівки покликані забезпечити формування як загальних так і спеціальних (фахових) компетентностей майбутніх фахівців, адже навчально-методичне видання укладене з урахуванням проблематики навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі».

Виконання завдань методичних рекомендацій до організації самостійної роботи для здобувачів фахової передвищої освіти з навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» забезпечить формування у здобувачів фахової передвищої освіти системи загальних і спеціальних компетентностей, які є критеріями оцінки якості знань з курсу.

Метою навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» є забезпечення майбутнього вчителя початкової школи знаннями та уміннями формування в молодших школярів громадянської та інших компетентностей, власної ідентичності та готовності до змін шляхом осмислення зв’язківка між минулим і сучасним життям, активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свободи людини, толерантного ставлення до оточуючих, набуття досвіду життя в соціумі з урахуванням демократичних принципів, розроблення на цій основі нових підходів до формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи.

У результаті вивчення дисципліни у здобувачів фахової передвищої освіти будуть сформовані наступні **компетентності:**

Інтегральна компетентність:

ІК 1. Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі в професійній діяльності, що вимагає застосування положень і методів психолого-педагогічної науки та характеризується певною невизначеністю умов, а також нести відповідальність за результати своєї діяльності в освітньому процесі.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності:

СК3. Здатність до використання відкритих ресурсів, інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі.

СК4. Здатність дотримуватись вимог нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі.

СК7. Здатність добирати доцільні методи, засоби і форми навчання відповідно до визначених мети і завдань уроку, іншої форми навчання з урахуванням специфіки змісту навчального матеріалу та індивідуальних особливостей учнів.

СК8. Здатність до проведення формувального та підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів.

СК12. Здатність до організації здоров'язбережувального, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища.

СК14. Здатність до усвідомлення потреби в саморозвитку з метою набуття додаткових професійних компетентностей.

Програмні результати навчання:

РН1 Використовувати фахову літературу та інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі початкової школи.

РН2 Дотримуватися нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі.

РН3 Планувати роботу вчителя, а саме здійснювати: календарно-тематичне планування змісту освітніх галузей, поурочне планування, планування виховної роботи, планування професійного саморозвитку вчителя.

РН5 Розуміти сутність, принципи, зміст, методи, форми та організацію процесу навчання, виховання і розвитку молодших школярів.

РН6 Використовувати в освітньому процесі методики та систему теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти.

РН7 Проводити моніторинг якості навчальних досягнень, здійснювати контроль і оцінювання учнів початкової школи.

РН8 Забезпечувати підтримку особистісного розвитку дитини в освітньому процесі.

РН11 Створювати безпечні, психологічно комфортні умови освітнього процесу, використовувати прийоми попередження та протидії булінгу, надавати домедичну допомогу.

РН12 Складати індивідуальну програму розвитку дитини з особливими освітніми потребами та знаходити оптимальні шляхи її реалізації.

РН13 Створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище, зорієнтоване на особистісний розвиток молодших школярів.

РН14 Враховувати при створенні освітнього середовища індивідуальні потреби учнів.

РН15 Розуміти мету, систему цінностей та завдання професійної діяльності вчителя, та усвідомлювати свою роль (місію) як педагога початкової освіти.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Самостійна робота здобувачів освіти (далі – СРЗ) є складовою освітнього процесу і основним засобом опанування навчального матеріалу з дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі», в час, вільний від обов'язкових аудиторних занять.

Мета СРЗ – сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми; формування у здобувачів фахової передвищої освіти уміння самостійно поповнювати свої знання, вільно орієнтуватися у потоці наукової інформації, активності та самостійності, здатності організовувати та реалізовувати свою діяльність без стороннього керівництва і допомоги.

Завдання СРЗ – вивчення тем, питань, винесених на самостійне опрацювання здобувачами освіти, засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих на аудиторних заняттях знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та творчих робіт, виявлення прогалин у системі знань із дисципліни, забезпечення підготовки здобувачів освіти до поточних аудиторних занять, контрольного заходу та підсумкового (семестрового) контролю.

Зміст СРЗ визначається програмою навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі», робочою програмою навчальної дисципліни, цими методичними матеріалами та методичними матеріалами (рекомендаціями) до семінарських занять з названої дисципліни. СРЗ виконується згідно з методичними вказівками та у відповідності до переліку і завдань до них (табл. 1).

Таблиця 1. Розподіл годин СРЗ за темами

Назви тем	**Кількість годин СРЗ**
Тема 1. Концептуальний аналіз громадянської та історичної освітньої галузі в змісті початкової освіти	4 (з них 2 год на опрацювання матеріалу лекції / 2 год – матеріалу, що не читається на лекціях)
Тема 2. Ключові ідеї та зміст громадянської та історичної освітньої галузі в структурі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	4 (2/2)
Тема 3. Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі	5 (3/2)

Тема 4. Методи навчання громадянської та історичної освітньої галузі	5 (3/2)
Тема 5. Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі	5 (3/2)
Тема 6. Оцінювання результатів навчання молодших школярів з громадянської та історичної освітньої галузі	5 (3/2)
Разом годин	**28**

З урахуванням змісту, цілей та завдань, що вирішуються у процесі СРЗ з дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» вирізняються три її основних види: 1) СРЗ, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять і вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання; 2) пошуково-аналітична робота; 3) наукова робота.

Таблиця 2. Види СРЗ та форми контролю

Види та форми СРЗ	**Форма контролю та звітності**
1. Підготовка до поточних аудиторних занять	
1.1. Опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, базових та додаткових джерел	1.1. Активна участь у різних видах аудиторних занять
1.2. Вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання	1.2. Перевірка правильності виконаних завдань під час консультацій та аудиторних занять
1.3. Виконання домашніх завдань, написання рефератів, підготовка доповідей	1.3. Перевірка правильності виконання завдань, написання рефератів, заслуховування доповідей
1.4. Виконання та письмове оформлення завдань, тестів	1.4. Перевірка правильності виконання завдань і тестів під час аудиторних занять та консультацій
1.5. Підготовка до семінарських, практичних занять	1.5. Активна участь у семінарських, практичних заняттях
1.6. Підготовка до контрольних заходів (контрольних робіт) та інших форм поточного контролю	1.6. Виконання контрольної роботи, тестування тощо
1.7. Підготовка до підсумкового (семестрового) контролю	1.7. Складання заліку
2. Пошуково-аналітична робота	
2.1. Пошук та огляд інформаційних джерел за заданою проблематикою	2.1. Доповідь за підготовленими матеріалами та їх оцінювання на

	аудиторних заняттях
2.2. Аналітичний розгляд наукових публікацій	2.2. Доповідь та обговорення результатів виконаної роботи під час аудиторних занять
2.3. Аналіз конкретних практичних ситуацій, підготовка до участі у ділових, кейсових іграх, виконання ситуаційних вправ і т. п.	2.3. Участь у обговореннях, виконання ситуаційних вправ тощо
3. Наукова робота	
3.1. Участь у наукових конференціях, семінарах, круглих столах тощо	3.1. Доповіді на наукових конференціях, семінарах, круглих столах тощо
3.2. Підготовка наукових публікацій (наукових статей, тез тощо)	3.2. Обговорення з викладачем підготовлених матеріалів, подання до друку

Для реалізації самостійної роботи здобувача освіти у процесі вивчення навчальної дисципліни здобувачі освіти виконують завдання різних типів і рівнів складності. Здобувачу пропонуються типи завдань, які передбачають отримання матеріального результату.

Перший рівень самостійної роботи здобувача освіти забезпечує засвоєння предметних знань, основних понять та термінів, видів та способів діяльності, формування навичок, умінь, але не передбачає самостійного застосування набутого.

Другий рівень самостійної роботи формує певні навички та вміння самостійно застосовувати засвоєні знання для виконання певних завдань:

– виконання вправ, тестів, розв’язання правничих ситуацій за лекційними матеріалами теми;

– підготовка контрольних запитань для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу теми;

– узагальнення теоретичних матеріалів за допомогою опорно-інформаційних схем;

– підготовка письмових робіт аналітичного характеру за тематичними матеріалами (рефератів, роз’яснень, консультацій) тощо.

Третій рівень СРЗ передбачає самостійний інформаційний пошук, прийняття самостійних рішень та творчий рівень застосування набутих знань, навичок, умінь:

– підготовка тез доповіді, написання статей (в тому числі у фахових наукових виданнях) тощо.

У процесі самостійної підготовки до практичних занять здобувачі фахової передвищої освіти повинні опрацювати прослуханий лекційний матеріал, всебічно розглянути зміст питань, що виносяться на заняття, опрацювати рекомендовані джерела, опрацювати питання, які винесені на

самостійне вивчення. Перевірку засвоєння знань здобувачі фахової передвищої освіти здійснюють за допомогою контрольних питань для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до семінарських занять, які охоплюють основні положення, що підлягають засвоєнню здобувачами освіти відповідно до кожної теми навчальної дисципліни.

Окрему увагу слід приділити засвоєнню рекомендованих базових та додаткових джерел за кожною темою.

Одним із важливих засобів у засвоєнні знань є написання рефератів. Написання реферату повинне починатись із складання продуманого змісту, який складається зі вступу, 1-2 розділів, які можуть ділитись на підрозділи. У вступі визначається мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження, практичне і теоретичне значення теми. В основній частині розкривається зміст досліджуваної проблеми. Робота повинна завершуватись висновками, в яких викладаються основні результати дослідження.

Важливим засобом у засвоєнні знань здобувачами є вирішення ситуаційних завдань, яке повинно носити творчий, аналітичний та самостійний характер з детальним обґрунтуванням рішень.

1. СРЗ, що забезпечує підготовку до аудиторних занять

Самостійна робота здобувача фахової передвищої освіти забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни, а саме: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, практикумами, методичними вказівками тощо.

Зміст СРЗ з конкретної дисципліни може складатися з таких видів:

– уважне слухання і конспектування лекцій;
– підготовка до аудиторних занять (лекцій, семінарських тощо);
– виконання практичних завдань протягом семестру;
– самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно з робочою програмою навчальної дисципліни;
– реферування, анотування рекомендованих джерел інформації;
– формулювання висновків і підсумків;
– відповіді на запитання і самостійне формулювання запитань до навчальної теми;
– заповнення таблиць, креслення структурно-логічних схем;
– складання термінологічних словників, покажчиків, планів;
– підготовка до усіх видів контролю, в тому числі до модульних і комплексних, директорських контрольних робіт.

При планування самостійної роботи здобувача освіти рекомендується користуватись нормами витрат часу (табл.3), які встановлені на основі багаторічного досвіду викладачів з організації самостійної навчальної роботи здобувачів освіти.

Таблиця 3. Рекомендовані норми часу на СРЗ

№ з/п	Вид самостійної роботи	Навантаження, академічних годин
1.	Опрацювання лекційного матеріалу	0,5 год. год. аудиторних занять
3.	Підготовка до семінарських занять	1 год. аудиторних семінарських занять
4.	Підготовка до контрольних заходів (контрольних робіт, тестування, семестрового контролю)	9 год.
5.	Підготовка і написання рефератів	до 18 год. на реферат
6.	Опрацювання окремих розділів програм, які не викладаються на лекціях	3 год. лекційного матеріалу

Опрацювання лекційного матеріалу. Важливу роль у СРЗ відіграють лекції. Вони слугують тим підґрунтям та інструментом, що спрямовують здобувачів освіти до найраціональнішого вивчення навчальної дисципліни, дають йому знання в обсязі, необхідному для подальшого поглибленого вивчення навчальної дисципліни, роз'яснюють найскладніші поняття та положення навчальної дисципліни. Плідна робота здобувачів освіти на лекціях є запорукою подальшого успішного оволодіння тим необхідним масивом знань, що сприятиме формуванню із здобувача освіти фахівця з необхідним рівнем знань та навичок. На початку лекції, як правило, викладач оголошує її тему, план проведення та необхідні джерела інформації, на які він також посилається у ході лекції. Тому здобувачі освіти повинні уважно слухати викладача, аналізувати отримувану інформацію, а також конспектувати найважливіші та необхідні масиви інформації. Наприкінці лекції можна поставити викладачеві запитання, отримати роз'яснення незрозумілих положень. Належне ведення конспекту забезпечить збереження необхідної інформації, яку у будь-який час можна буде проаналізувати.

Робота над конспектами лекцій, планами семінарських занять. При підготовці до семінарських занять здобувач освіти уважно читає складений ним конспект лекції та аналізує повторно отримувану інформацію, звіряє наявність викладеного на лекції та законспектованого ним матеріалу із планом семінарського заняття, що знаходиться у навчально-методичному комплексі та методичних матеріалах для семінарських занять із дисципліни. При відсутності у конспекті матеріалу з окремих питань лекції, неповне розкриття того чи іншого питання або винесення їх на самостійне опрацювання чи написання реферату, доповіді зобов'язує здобувача освіти звернутися до рекомендованих джерел.

Самостійне вивчення визначених питань з тем дисципліни. СРЗ включає також самостійне поглиблене вивчення за визначеним переліком

питань із тем дисципліни, які виносяться на самостійне вивчення. Здобувачі освіти в процесі такої роботи користуються рекомендованими джерелами. Відповіді на поставленні питання теми повинні бути розширеними, обґрунтованими з посиланням на джерела. Перевірка результатів такої СРЗ (у вигляді письмової роботи чи реферату) здійснюється під час проведення запланованої індивідуально-консультативної роботи викладача зі здобувачами за графіком роботи предметної (циклової) комісії чи індивідуальним графіком, узгодженим між викладачем та здобувачем освіти, та під час окремих аудиторних занять. Під час перевірки результатів СРЗ оцінюється як письмовий результат СРЗ, так і усна доповідь здобувача освіти з визначеної теми. Результатом перевірки повинне стати викладання оцінки відповідно до визначених критеріїв оцінювання.

Підготовка до модульного контролю та інших форм поточного контролю здійснюється здобувачами освіти шляхом написання контрольних робіт, виконання тестових завдань, вивчення матеріалу за переліком питань.

2. Пошуково–аналітична робота

Пошуково-аналітична робота є складовою самостійної роботи здобувача освіти і полягає у проведенні самостійного пошуку джерел інформації з тем навчальної дисципліни, що дозволяє глибше і детальніше опанувати всі питання, визначені програмою навчальної дисципліни.

Пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Робота із каталогами бібліотек. Для належної підготовки фахівця вивчення тієї чи іншої навчальної дисципліни тільки за допомогою конспекту лекцій та навчальних посібників, підручників є недостатнім. Тому здобувачам освіти вкрай необхідно опрацювати першоджерела, наукову і спеціальну літературу. Її перелік, як правило, наводиться у навчально-методичному комплексі навчальної дисципліни.

Для отримання необхідної літератури здобувач освіти зобов’язаний розпочати її пошук у бібліотеці. Якщо у методичному комплексі наводиться список джерел з усіма необхідними реквізитами (автор, назва джерела, місце та рік видання), то необхідно звернутися до алфавітного каталогу бібліотеки та знайти у ньому картку із необхідним джерелом і бібліотечним шифром. Якщо ж здобувач освіти проводить наукове дослідження обраної проблеми, готує наукову доповідь, виступ на конференцію і йому не відомі реквізити джерела або саме джерело, то необхідно звернутися до систематичного бібліотечного каталогу. В цьому випадку завдання здобувача освіти зводиться до пошуку необхідної галузі та в її межах знайти картку з необхідним джерелом та бібліотечним шифром.

В подальшому здобувач освіти повинен оформити за встановленим зразком бібліотечне замовлення на літературу (внести шифр знайденого джерела та усі необхідні реквізити).

Робота із комп’ютерними інформаційними системами. Великий обсяг необхідної навчально-методичної та наукової інформації містить у собі

мережа Internet, яка може бути використана здобувачами освіти у підготовці до занять, написанні доповідей, рефератів, курсових робіт та ін.

Активне і раціональне використання засобів технічного забезпечення і новітніх технологій сприятиме ефективній підготовці до навчальних занять, розширенню і поглибленню знань.

3. Наукова робота

Наукова робота здобувачів освіти може здійснюватись за такими напрямами:

- робота у наукових гуртках здобувачів освіти;
- написання наукових доповідей, статей;
- участь у наукових конференціях, круглих столах, семінарах (з підготовкою наукових доповідей, тез тощо).

Оцінюванню підлягає тільки та наукова робота, яка тісно пов’язана з тематикою навчальної дисципліни.

Зміст питань за темами дисципліни, що винесені на самостійну роботу

Тема 1. Концептуальний аналіз громадянської та історичної освітньої галузі в змісті початкової освіти

Питання до теми для самостійного опрацювання:

1. Компетентнісний підхід в контексті реформування сучасної початкової школи

Питання для самоконтролю з теми:

1. Що таке «компетентність?»
2. Що таке Державний стандарт початкової освіти?
3. Які ви знаєе ключові компетентності відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018)?
4. Які є галузеві (предметні) компетентності відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018)?
5. Охарактеризуйте сутність поняття «громадянська компетентність»
6. Розкрийте зміст громадянської компетентності молодших школярів.

Рекомендовані джерела інформації: *[1-6; 33; 35; 38-39; 51; 65-66; 78-80]*

Тема 2. Ключові ідеї та зміст громадянської та історичної освітньої галузі в структурі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Питання до теми для самостійного опрацювання:

1. Особливості формування громадянських та історичних уявлень та понять в контектсті громадянської та історичної освітньої галузі
2. Специфіка формування громадянськості та патріотизму в контексті громадянської та історичної освітньої галузі

Питання для самоконтролю з теми:

1. Що таке громадянськість?
2. Що означає бути справжнім громадянином держави?
3. Якими мають бути громадяни України? Що повинні знати, вміти?
4. Що таке патріотизм?
5. Яку шану ми віддаємо державним символам?
6. На яких засадах грунтується національно-патріотичне виховання молодших школярів?

7. Що таке культурна спадщина?
8. З якою метою держава забезпечує збереження історичних та культурних пам'яток?
9. Де зберігається історична пам'ять? Що вона зберігає?
10. Які об'єкти вашого краю належать до культурної спадщини?

Рекомендовані джерела інформації: *[1-5; 8-11; 37; 40-43;45; 52-53; 58; 60-62; 71;78-80].*

Тема 3. Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Питання до теми для самостійного опрацювання:

1. Передумови ефективності уроків. Макро- і мікроструктура уроків . Аналіз і самоаналіз уроків.
2. Нестандартні уроки. Особливості їх організації і проведення. Інтегровані уроки. Методика їх організації і проведення

Питання для самоконтролю з теми:

1. Що таке «форма організації навчання»?
2. Які форми організації навчання в початкових класах ви знаєте?
3. Якими є вимоги до уроку?
4. Якою є мікро- і макроструктура різних типів уроків?
5. Які є основні структурні елементи уроку?
6. Які є основні типи уроків у початковій школі?
7. В чому полягають особливості проведення нестандартних уроків?
8. Які ви знаєте види нестандартних уроків?
9. Якими є переваги нестандартних уроків?
10. Якими є недоліки нестандартних уроків?

Рекомендовані джерела інформації: *[1-5; 12-32; 72; 77-80].*

Тема 4. Методи навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Питання до теми для самостійного опрацювання:

1. Дидактичні вимоги до застосування методів навчання. Критерії вибору методу навчання

Питання для самоконтролю з теми:

1. Що таке «метод навчання»?
2. Що таке «методичний прийом»?
3. Які виділяють методи за джерелом знань?
4. Які виділяють методи від характеру взаємодії вчителя та учнів?
5. Які виділяють методи за дидактичними цілями?
6. Якими критерії вибору методу навчання?
7. Якими є дидактичні вимоги до застосування методів навчання?

Рекомендовані джерела інформації: *[1-5; 12-32; 34; 55; 63; 78-80].*

Тема 5. Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Питання до теми для самостійного опрацювання:

1. Використання інноваційних технологій навчання на уроках громадянської та історичної освітньої галузі
2. Проєктна діяльність здобувачів початкової освіти (Розробка та презентація проєкту за вибором)

Питання для самоконтролю з теми:

1. Що таке «технологія»?
2. Що таке «технологія навчання»?
3. Які технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі ви знаєте?
4. Що таке проєктна діяльність здобувачів початкової освіти?
5. Які є види освітніх проектів?
6. Якими є вимоги до навчального проекту?
7. Які є етапи роботи над проектом?

Рекомендовані джерела інформації: *[1-5; 12-32; 44; 48; 50; 54; 56-57; 59; 64; 67-70; 73-76; 78-80].*

Тема 6. Оцінювання результатів навчання молодших школярів з громадянської та історичної освітньої галузі

Питання до теми для самостійного опрацювання:

1. Формувальне оцінювання навчальних досягнень молодших школярів

Питання для самоконтролю з теми:

1. На яких принципах грунтується оцінювання учнів початкових класів?
2. Які основні функції оцінювання?
3. Яким шляхом відбувається вимірювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту початкової освіти?
4. Що таке «формувальне оцінювання»?
5. Яким є алгоритм діяльності вчителя щодо організації формувального оцінювання?
6. Які основні принципи формувального оцінювання?
7. В чому особливість інструментів формувального оцінювання?

Рекомендовані джерела інформації: *[1-5; 7; 36; 46-47; 49; 78-80].*

Перелік тем для евристичних завдань

Підготувати реферат, мультимедійну презентацію чи проект на одну із тем:

- ✓ «Планета людей»
- ✓ «Земля – наш спільний дім»
- ✓ «Різноманітність народів у світі»
- ✓ «Україна – моя Батьківщина»
- ✓ «Ми – громадяни України»
- ✓ «Україна – європейська держава»
- ✓ «Символи України»
- ✓ «Символи європейських країн»
- ✓ «Моє місто/село»
- ✓ «Ми – громадяни України. Ми – європейці»
- ✓ «Мої права та обов’язки»
- ✓ «Видатні українці»
- ✓ «Українська культурна спадщина»
- ✓ «Пам’ятки мого краю»
- ✓ «Винаходи людства, відомі винахідники»
- ✓ «Цікаві українські традиції»
- ✓ «Традиції моєї родини»
- ✓ «Моя сімейна історія»
- ✓ «Мій родовід»
- ✓ «Що у моєму домі вироблено в інших країнах»

Тестові завдання для самоконтролю

1. Метою громадянської та історичної освітньої галузі є:

А) формування громадянської компетентності;

Б) формування власної ідентичності та готовності до змін шляхом осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям;

В) розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб;

Г) формування активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до людини, толерантного ставлення до оточуючих

2. Які розрізняють рівні інтеграції змісту навчального матеріалу?

А) внутрішньопредметна, міжпредметна, базова;

Б) транспредметна, базова, ключова;

В) міжпредметна, діяльнісна, внутрішньопредметна;

Г) внутрішньопредметна, міжпредметна, транспредметна

3.Зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі регламентовано:

А) нормативними документами (ДСПО (2018), базовий навчальний план, Типові освітні програми);

Б) змістом підручників і навчальних посібників;

В) станом розвитку природничої, соціальної та інших наук на початковому етапі.

4. Змістові лінії згідно за типовою освітньою програмою О.Савченко:

А) «Людина», «Людина і сім'я», «Людина у світі»;

Б) «Людина», «Людина серед людей», Людина у суспільстві», «Людина і світ», «Людина і природа»;

В) «Людина», «Людина серед людей», «Людина у суспільстві»;

Г) «Людина», «Людина у світі», «Людина в суспільстві».

5. Змістові лінії згідно за типовою освітньою програмою Р.Шияна:

А) «Людина», «Людина і сім'я», «Людина у світі»;

Б) «Людина», «Людина серед людей», Людина у суспільстві», «Людина у світі»;

В) «Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці»;

Г) «Людина», «Людина у світі», «Людина в суспільстві».

6. Тема «Людина» навчального курсу «ЯДС» вводить дитину у:

А) світ власного «Я»;

Б) світ природи;

В) полікультурний простір;

Г) соціальне оточення класу.

7. Формування особистісно значущої картини світу у молодших школярів на уроках «ЯДС» здійснюється за рахунок:

А) реалізації міжпредметних зв'язків;

Б) активної позиції учня у набутті особистісних цінностей, опори на життєвий досвід;

В) використання педагогічної етики у стосунках учителя й учнів;

Г) реалізації виховної мети уроку.

8. Ознайомившись зі змістовою лінією «Людина і світ» курсу «ЯДС», учні мають уявлення:

А) про культуру взаємин людей на вулиці;

Б) про живу та неживу природу;

В) про довкілля;

Г) про Землю як спільний дім для всіх людей; про Україну як одну із країн на карті світу.

9. Ознайомившись зі змістовою лінією «Людина в суспільстві» курсу «ЯДС», учні мають уявлення:

А) про живу та неживу природу;

Б) про неповторність кожної людини;

В) про державну символіку України; громадянські права та обов'язки як члена суспільства;

Г) про залежність наполегливості, старанності у досягненні цілей

10. Громадянськість – це:

А) моральна позиція, що виражається в почутті обов'язку і відповідальності людини перед колективом, до якого вона належить;

Б) організація та функціонування державної влади на засадах визнання народу джерелом державної влади, що передбачає забезпечення прав громадян і участь народу в управлінні державою;

В) система загальнообов'язкових формально визначених правил поведінки, які встановлює і охороняє держава для регулювання суспільних відносин.

11. Національно-патріотичне виховання учнів діє на засадах національних та європейських цінностей:

А) повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);

Б) повага до прав людини;

В) толерантне ставлення до представників іншої культури;

Г) ненависть до представників і представників іншої культури

12. Оптимальним способом організації системи накопичувальної оцінки в початковій школі визнається:

А) контрольна робота;

Б) портфоліо;

В) табель успішності;

Г) свідоцтво досягнень.

13. Вкажіть речові історичні джерела:

А) знаряддя праці;

Б) міфи, легенди;

В) літописи, документи;

Г) будівлі, зброя

14. Екскурсія є формою освітньої роботи, що проводиться (виберіть найбільш правильне визначення):

А) поза школою з пізнавальною метою

Б) з метою вивчення об'єкта в його природному середовищі;

В) поза школою з класом або групою учнів з пізнавальною метою у процесі пересування від об'єкта до об'єкта;

Г) з метою формування дослідницьких навичок.

15. Планомірне, цілеспрямоване сприймання об'єктів довкілля, визначають як:

А) демонстрація;

Б) спостереження;

В) екскурсія;

Г) дослідницька діяльність

16. До практичних методів навчання відноситься:

А) демонстрація натуральних наочних об'єктів;

Б) спостереження;

В) робота з текстом підручника;

Г) лабораторна робота

17. За дидактичними цілями виокремлюють наступні типи бесід:

А) вступні;

Б) закріплюючі;

В) імітаційні.

18. Етап уроку, на якому вчитель фронтально ставить запитання класу за змістом попереднього уроку, не оцінюючи знання учнів, називається:

А) повторення вивченого матеріалу;

Б) перевірка знань учнів;

В) актуалізація знань учнів;

Г) закріплення отриманих знань.

19. До нетрадиційних форм проведення уроків «ЯДС» відносять:

А) урок застосування знань, умінь і навичок;

Б) урок формування умінь і навичок;

В) комбінований урок;

Г) урок-казка, урок-КВК.

20. Формувальне оцінювання розпочинається:

А) з перших днів навчання в школі і триває постійно;

Б) з 4 класу, в кінці навчального року;

В) з 3 класу, в кінці кожного семестру.

Методичні рекомендації щодо написання реферату

Підготовка написання здобувачами освіти рефератів як одного із видів науково-дослідної роботи є важливою складовою частиною освітнього процесу.

Під час написання рефератів здобувачі освіти мають оволодіти методологією та методикою наукового дослідження, осмислено й критично сприймати рекомендовані джерела інформації, навчитися працювати з бібліографією, а також чітко, переконливо, логічно та стилістично правильно викладати свої думки.

Етапи написання реферату:

1. Вибір теми реферату.
2. Ознайомлення з рекомендованими джерелами інформації
3. Підбірка джерел інформації
4. Складання плану реферату
5. Підготовка тексту реферату
6. Доопрацювання та перевірка готового тексту реферату.

Реферат повинен містити титульний аркуш, зміст, вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел.

Вступ як складова реферату не потребує, великої кількості розмірковувань і великого обсягу. Форма його довільна, але в ньому мають обов'язково бути відображені такі питання: обгрунтування вибору теми, оцінка її з точки зору актуальності, визначення її місця в існуючій проблематиці, оцінка ступеня і характеру розробки теми, зміст проблематики, яку автор вбачає в цій темі, формулювання мети і завдань дослідження в рефераті. Це треба робити чітко і логічно, щоб обсяг вступу не перевищував 15 % від обсягу роботи.

Основна частина як складова реферату немає особливих регламентацій. Вона повинна являти собою самостійно виконане дослідження з проблеми. Слід використовувати цитати як для підтвердження, так і для спростування. Цитований матеріал в основній частині, незалежно від форми цитування − дослівного (в лапках), світоглядно-змістового (своїми словами з зазначенням авторства матеріалу, який використовується), не повинен перевершувати 30 % реферату.

Висновки − це підсумок реферату. Тут потрібна чіткість, точність, лаконічність. Формулюються основні висновки із всього сказаного, вказуються питання, які вдалося висвітлити повно, та ті, які потребують подальшої роботи. Жодних цитат, припущень, розмірковувань. Конкретні висновки можна нумерувати.

Список використаних джерел друкується на окремій сторінці в кінці реферату й повинен налічувати не менш ніж 15 джерел. Список повинен включати в себе наукові праці та публікації з теми як у вітчизняних, так і в

зарубіжних джерелах, що видані в останні 5–10 років. Обов'язковим є використання наукових видань. Список використаних джерел необхідно оформляєти відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015.

При підготовці реферату важливо дотримуватись політики доброчесності. Визначення термінів в рефераті мають обов'язково містити посилання на джерела, звідки вони взяті. На цифрові, графічні та інші матеріали, запозичення з книг, журналів, електронних джерел також обов'язково давати посилання.

Реферат має бути надрукований на сторінках паперу формату А4 українською мовою. Параметри шрифту - Times New Roman, 14. Відстань між рядками – полуторний інтервал. Оформлення полів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхній і нижній – по 20 мм. Орієнтовний обсяг реферату має бути в межах 10 сторінок, залежно від обраної теми.

Методичні рекомендації щодо виконання проекту

Навчальний проєкт як інструмент залучення здобувачів осіти до пошуково-дослідницької діяльності й організаційна форма, що сприяє набуттю як загальних, так і спеціальних компетентностей.

Етапи роботи над проектом:

І. Підготовчий етап

На першому етапі роботи над проектом, найвідповідальнішим завданням стає формулювання проблеми (теми) дослідження. Від правильності обрання теми залежить весь подальший хід дослідження. Проблема – це знання про незнання; суперечлива ситуація при поясненні яких-небудь явищ, об'єктів, процесів. Вибір теми завжди передбачає її осмислення та обґрунтування. Перевага надається тій темі, розкриття якої дозволить виявити максимум особистої творчості дослідника.

Після формулювання теми не менш важливим завданням є визначення об'єкта і предмета дослідження. Об'єкт дослідження є певною моделлю досліджуваної реальності, віддзеркаленням тієї її частини, яка вивчається дослідником. Основними властивостями будь-якого об'єкта дослідження є актуальність, значення для практичної і пізнавальної діяльності людей, наявність у об'єкті непізнаного і просторово-часова визначеність, оскільки будь-який об'єкт характеризується розташуванням у просторі. Об'єктом досліджень є процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і вимагає отримання більш детального знання.

Після опису об'єкта формулюють предмет наукового дослідження. Предмет дослідження позначає певну цілісність, виділену з об'єктів у процесі пізнання. Предметом є явище або процес у межах об'єкта дослідження, його елемент або частина. Основна відмінність предмета

дослідження від об'єкта полягає в тому, що у предмет входять лише головні, найбільш істотні властивості й ознаки. Предмет дослідження виражає найбільш значущі аспекти, які підлягають безпосередньому вивченню.

Після формулювання проблеми, об'єкта і предмета дослідження стає можливим сформулювати мету і завдання проекту. Мета дослідження полягає у пізнанні проблеми. Мета тісно пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також з його кінцевим результатом і шляхами досягнення цього результату. Мета дослідження і є кінцевим результатом, на досягнення якого це дослідження спрямоване.

Завдання будь-якого дослідження – це деталізований перелік дій, які має бути здійснено в ході роботи над проектом з метою реалізації його мети.

Процедура вибору методів дослідження неодмінно слідує за формулюванням мети і завдань. Метод (від грецької methodos – шлях до чого-небудь, спосіб дослідження, навчання) у найбільш загальному сенсі означає засіб досягнення мети, спосіб дослідження явища, що визначає планомірний підхід до їх наукового пізнання та встановлення істини. Будь-яке дослідження проводиться на двох рівнях: емпіричному (коли відбувається процес накопичення фактів) і теоретичному (коли здійснюється узагальнення знань). З огляду на це, відповідно до цих рівнів загальні методи пізнання умовно поділяють на такі три групи:

– методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент);

– методи теоретичного дослідження (ідеалізація, формалізація, логічні й історичні методи);

– методи, що може бути застосовано на емпіричному і теоретичному рівнях (абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання).

II. Основний (дослідницький) етап

Робота над змістом проекту розпочинається з вивчення джерел. Складання попереднього плану проекту не виключає можливості коригування його структури протягом всієї роботи. Для того, щоб оперативно і у повному обсязі зібрати практичний матеріал, узагальнити і систематизувати його, виконавець проекту має володіти основними методами дослідження.

III. Заключний (підсумковий) етап

Висновки проекту є логічним завершенням всього дослідження, підтвердженням, що робота виконана не дарма, підведенням підсумків, демонстрацією перспектив.

Презентація у форматі Power Point для публічного захисту проекту зазвичай складається з 12-15 слайдів (за необхідності може бути більше). Головні положення проекту ілюструються відповідними картосхемами, графіками, фотографіями тощо, які супроводжуються усними описом та поясненнями. Структура презентації має відповідати структурі самого проекту.

Методичні рекомендації щодо підготовки мультимедійної презентації

Мультимедійна презентація – інструмент, що дозволяє передавати інформацію у візуалізованому, схематичному вигляді, що підвищує її цінність.

Загальні вимоги :

– Наявність титульного слайду, створеного на основі затвердженого корпоративного шаблону.

– Наявність окремих слайдів для переходу до певного розділу виступу

– Дотримання єдиного стилю оформлення усіх слайдів.

– Дотримання прийнятих правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту (відсутність точки в заголовках і т.д.).

– Перелік використаних джерел (на останньому слайді).

Вимоги до дизайну:

- Використання не більше трьох кольорів на одному слайді (один для фону, другий для заголовків, третій для тексту).

- При виборі кольору тексту та заливки діаграм дотримуватись правила 3-х кольорів – використовувати три основні кольори та їх відтінки.

- Уникати зміни фону слайдів

Вимоги до вмісту слайдів:

- На слайді бажано подавати: одне ключове поняття (7-8 рядків тексту, одну схему)

- Зміст презентації має відповідати дидактичним цілям та завданням

- Розташування інформації на слайді – переважно горизонтальне, зверху вниз по головній діагоналі; найбільш важлива інформація має розташовуватися в центрі екрану; якщо на слайді картинка – напис розміщується під нею

Вимоги до тексту:

- Стислість і лаконічність викладу, максимальна інформативність тексту.

- Для подання текстового матеріалу використовувати шрифт з розміром – 20 пт, мінімально і лише у виключних випадках – 14 пт.

- Використовувати шрифти без зарубок і не більше 1-2-х варіантів шрифтів.

- Форматувати текст по ширині, не допускати «рваних» країв тексту

Перелік питань до підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Охарактеризуйте зміст громадянської компетентності молодших школярів.
2. Охарактеризуйте мету, завдання та вимоги до обов'язкових результатів навчання з громадянської та історичної освітньої галузі в змісті Державного стандарту початкової освіти (2018р.)
3. Проаналізуйте особливості громадянської та історичної освітньої галузі у змісті типових освітніх програм початкової школи (О. Савченко, Р. Шиян).
4. Здійсніть аналіз підручників та навчально-методичного забезпечення для початкової школи в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
5. Розкрийте механізм формування громадянських та історичних уявлень та понять в контектсті громадянської та історичної освітньої галузі.
6. Розкрийте механізм формування громадянськості та патріотизму в контексті громадянської та історичної освітньої галузі.
7. Розкрийте сутність уроку як основної форми організації навчальної діяльності.
8. Охарактеризуйте макро- і мікроструктуру уроку.
9. Проаналізуйте основні типи уроків у початковій школі при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.
10. Охарактеризуйте особливості організації та проведення інтегрованих уроків при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.
11. Охарактеризуйте особливості організації та проведення нестандартних уроків при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.
12. Охарактеризуйте особливості організації та проведення позакласної роботи при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.
13. Визначте методи навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
14. Охарактеризуйте технології інтерактивного навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
15. Охарактеризуйте ігрові технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
16. Охарактеризуйте інформаційні технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
17. Охарактеризуйте імерсивні технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
18. Охарактеризуйте проєктні технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

19. Охарактеризуйте лепбук як новітній спосіб організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

20. Охарактеризуйте технологію сторітелінгу при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.

21. Дайте загальну характеристику системи оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів.

22. Проаналізуйте формувальне оцінювання молодших школярів з громадянської та історичної освітньої галузі.

23. Охарактеризуйте портфоліо як технологію оцінювання досягнень молодших школярів з громадянської та історичної освітньої галузі.

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання доповіді:

Оцінка «відмінно» − повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами; все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в програмовому матеріалі, що вивчаються; правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача, що мають мету з'ясувати ступінь розуміння здобувачем освіти матеріалу, що ним викладається.

Оцінка «добре» − здобувач освіти дає правильний, повний виклад змісту матеріалу, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в програмовому матеріалі, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег; при правильному і в цілому зв'язному викладі матеріалу, здобувач освіти припускає у відповіді неточності, які виправляє сам або при першому зауваженні викладача; недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

Оцінка «задовільно»− здобувач освіти виявляє знання і розуміння основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає суттєві помилки і усвідомлює їх тільки після повторної вказівки викладача; здобувач освіти виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її; викладає матеріал не достатньо логічно й послідовно.

Оцінка «незадовільно»− здобувач освіти припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача; виявляє повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання виконання письмових завдань:

Оцінка «відмінно» − повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами; все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються; граматична та стилістична грамотність письмової роботи.

Оцінка «добре» − здобувач освіти при правильному і в цілому зв'язному викладі матеріалу припускає у відповіді неточності,; недостатньо вичерпні відповіді та недостатнє розуміння явищ і процесів, недостатня граматична та стилістична грамотність письмової роботи.

Оцінка «задовільно»− здобувач освіти виявляє незнання значної частини навчального матеріалу; викладає матеріал не достатньо логічно й послідовно.

Оцінка «незадовільно»− здобувач освіти припускається грубих помилок при викладі матеріалу; виявляє повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу

Критерії оцінювання реферату:

Оцінка «відмінно» − реферат написано самостійно, формальні вимоги до реферату виконано, проблему повністю розкрито, висновки містять наукові пропозиції. Для написання реферату здобувач освіти використав не тільки підручники, а і першоджерела.

Оцінка «добре» − реферат написано самостійно, всі вимоги до реферату виконані, проблема розкрита; однак наявні деякі граматичні помилки.

Оцінка «задовільно» − реферат написано самостійно, але не всіх вимог дотримано, розкриття проблеми неповне; наявні граматичні помилки.

Оцінка «незадовільно» − реферат написано не самостійно, вимог не дотримано, проблему не розкрито; наявні граматичні помилки.

Критерії оцінювання проекту:

Основні критерії оцінювання проектів:

- значущість і актуальність обраної теми;
- інформативність;
- повнота розкриття теми;
- доказовість;
- естетичність;
- презентація та захист роботи;
- власна самооцінка досвіду.

Оцінка «відмінно» − здобувачем освіти проект виконано на високому дидактичному рівні, без помилок, вміє грамотно обґрунтовувати представлені результати.

Оцінка «добре» − здобувачем освіти проект виконано достатньому дидактичному рівні з незначними помилками, вміє грамотно обґрунтовувати представлені результати.

Оцінка «задовільно» − здобувачем освіти проект виконано не в повному обсязі зі начними помилкамип, не вміє грамотно обґрунтовувати представлені результати.

Оцінка «незадовільно» − проект не відповідає критеріям взагалі або не може бути оцінений через відсутність або неповноту інформації.

Критерії оцінювання мультимедійної презентації:

Основні критерії оцінювання презентації:

- відповідності змісту презентації темі;
- ясне і логічне представлення теми;
- повнота розкриття теми;
- дотриманні всіх вимог щодо технічного й естетичного оформлення роботи і орфографічного стандарту.

Оцінка «відмінно» − дотримання всіх вимог щодо обсягу, оформлення та викладу змісту презентації.

Оцінка «добре» − незначні недоліки у виконанні презентації та її оформленні.

Оцінка «задовільно» − суттєві недоліки у виконанні презентації, окремі недоліки при її оформленні.

Оцінка «незадовільно» − повна невідповідність вимогам щодо обсягу, оформлення та викладу змісту презентації.

Критерії оцінювання тестових завдань:

Здобувачем освіти надані правильні відповіді на: 40% тестових завдань – оцінка «незадовільно»; 41–69% тестових завдань – оцінка «задовільно»; 70–90% тестових завдань – оцінка «добре»; 91-100% тестових завдань – оцінка «відмінно».

Список рекомендованих джерел

Базові джерела

1. Бібік Н. Нова українська школа: порадник для вчителя / за ред. Н. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Гільберг Т. Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2019. 256 с.
3. Гільберг Т. Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2020. 240 с.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/
5. Концепція «Нова українська школа». URL: http: //nus.org.ua.
6. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: https://mon.gov.ua/.../2018/.../1-kontseptsiya-rozvitku-gromosviti-v-ukraini-1701201/.
7. Наказ МОН від 13.07.2021 № 813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти». URL: https://imzo.gov.ua/2021/07/15/nakaz-mon-vid-13-07-2021-813-pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsiy-shchodo-otsiniuvannia-rezul-tativ-navchannia-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/
8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас / Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. 68 с.
9. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас / Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. 107 с.
10. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас / Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. 66 с.
11. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3- 4 клас / Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. 73 с.
12. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 1-му класі. Ч.1. Харків : Основа, 2019. 88 с.
13. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 1-му класі : Ч. 4. Харків : Основа, 2019. 80 с.

14. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 1-му класі : Ч. 6. Харків : Основа, 2019. 77 с.
15. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 2-му класі. Ч. 2. Харків : Основа, 2019. 88 с.
16. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 2-му класі. Ч.3. Харків : Основа, 2019. 70 с.
17. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 2-му класі. Ч. 4. Харків : Основа, 2019. 69 с.
18. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 3-му класі. Ч. 1. Харків : Основа, 2020. 62 с.
19. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 3-му класі. Ч. 2 Харків : Основа, 2020. 64 с.
20. Ягупа І.Д. Інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ» у 3-му класі. Ч. 3. Харків : Основа, 2019. 69 с.
21. Я досліджую світ: підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч.1. / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Ранок, 2018. 80 с.
22. Я досліджую світ: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч.1. / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Ранок, 2019. 120 с.
23. Я досліджую світ: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч.1. / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Ранок, 2020. 136 с.
24. Я досліджую світ : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч.1. / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Ранок, 2021. 128 с.
25. Я досліджую світ: підручник для 1 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1 / І. В. Грущинська, З. М. Хитра, І. І. Дробязко. Київ : «Оріон», 2018. 112 с.
26. Я досліджую світ: підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1 / І. В. Грущинська, З. М. Хитра. Київ : «Оріон», 2019. 144 с.
27. Я досліджую світ: підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1 / І. В. Грущинська, З. М. Хитра. Київ : «Оріон», 2020. 160 с.
28. Я досліджую світ: підручник для 4 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1 / І. В. Грущинська, З. М. Хитра, І. І. Дробязко. Київ : «Оріон», 2021. 160 с.
29. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1-го класу закладів загальної середньої освіти. У 2 ч. Ч.1. / І. Жаркова, Л.Мечник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018. 96 с.
30. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 2-го класу закладів загальної середньої освіти. У 2 ч. Ч.1. / І. Жаркова, Л.Мечник, Л. Роговська, Л. Пономарьова, О. Антонов. Тернопіль : Підручники і посібники, 2019. 129 с.

31. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3-го класу закладів загальної середньої освіти. У 2 ч. Ч.1. / І. Жаркова, Л.Мечник, Л. Роговська, Л. Пономарьова, О. Антонов. Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. 144 с.
32. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 4 класу закладів загальної середньої освіти. У 2 ч. Ч.1. І. Жаркова, Л.Мечник, Л. Роговська. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 144 с.

Допоміжні джерела

33. Агєєва О. В., Андрусенко І. В., Котелянець Н. В., Особливості реалізації змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах Нової української школи. *Проблеми сучасного підручника*. 2018. №2. С. 102–110.
34. Активні та інтерактивні методи навчання / укл. О. С. Кравчина. Київ: ЦІППО АПН України, 2003. 32 с.
35. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичний аспект. *Початкова школа*. 2010. № 8. С. 46-50.
36. Бакуліна Н. В., Фідкевич О. Л. Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 1-2 класах ЗЗСО: навч.-метод.посіб. Київ: Генеза, 2019. 64 с.
37. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. №5. С. 5–6.
38. Бібік Н.М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. №9. С. 1-4.
39. Бібік Н. М. Навчально-методичний комплект з курсу «Я досліджую світ» у вимірах компетентнісно орієнтованого навчання. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. №23. С. 6–22.
40. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. *Початкова школа.* 2007. № 7. С. 10–16.
41. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Аксіологічний концепт національно-патріотичного виховання. Київ : Фенікс, 2023. 51 с.
42. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: метод. рек. для вчителів, методистів, авт. програм і підруч., науковців, викладачів, студентів закл. проф. й вищ. освіти, управлінців, політиків. Київ : Фенікс, 2022. 63 с.
43. Борзик О. Б., Прасол А. В. Реалізація інтерактивного навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Сучасні дослідження у світі науки. 2022. №11. С. 748–755.
44. Варениченко А. Б.,Гріднєвська Г. О.,Мелаш В. Д. Інноваційні технології навчання в початковій школі (на прикладі технології інтерактивного навчання). *Інноваційні технології в науці та освіті*. 2018. № 2. С.149–152.

45. Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа» : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 145- річниці від дня народж. Григорія Ващенка / уклад. О. Е. Жосан; ред.: О. С. Волошина, Н. В. Плащевська Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2023. 285 с.
46. Вілмут Дж. Використання портфоліо для навчання та оцінювання: навч. посібн. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруги. Київ: Майстер-клас, 2007. 48 с.
47. Вілмут Дж. Оцінювання для навчання:навч.посіб. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруги. Київ: Майстер-клас, 2007. 170 с.
48. Волошин О. Розвиток пізнавальних інтересів на уроках предмета «Я досліджую світ» за допомогою освітніх технологій. Інноваційні освітні технології в Україні : теорія та практика : матеріали Всеукр. студ. наук.-практ. конф., Умань. 2021. С. 23–24
49. Волощенко О., Козак О., Остапенко Г. Я досліджую світ. Формувальне оцінювання. 2 клас. Київ: СВІТИЧ, 2019. 80 с.
50. Волощенко О., Козак О. Інтеграція медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ»: навчально-методичний посібник. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 36 с.
51. Воронцова Т., Пономаренко В., Хомич О., Гарбузюк І., Андрук Н., Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
52. Гавриш Н. В. Інтегровані заняття: методика проведення. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.
53. Гриджук В. Д. Громадянська освіта: суб'єктно-вчинковий підхід : монографія. Київ : Талком, 2018. 238 с.
54. Гущина Н. Сторітелінг як ефективний варіант неформального навчання URL:https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo navchannya.html
55. Дейнека Л. Сучасні методи навчання. Луцьк: ЛЦО, 2021. 224 с.
56. Дичківська І. М. Іноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
57. Доміловська Ю. Д., Смолянюк Н. М. Використання інтерактивних технологій на уроках «Я досліджую світ». Наукові та освітні трансформації в сучасному світі : зб. матеріалів Всеукр. міждисциплінар. наук.-практ. конф., Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій. 2021. С. 222–223.
58. Довідник усвідомленого громадянина / упоряд.: І. Г. Саранча, О. В. Смірнова. Вінниця : Твори, 2021. 39 с.
59. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків: Видавнича група «Основа», 2012. 176 с.

60. Іванчук М.Г. Громадянська та історична освітня галузь у змісті початкової освіти: дидактико-методичний аспект: навч.-метод. посіб. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича: Рута, 2019. 375 с.
61. Іонова О. М. Сінопальнікова Н. М. Підготовка майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі: монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2014. 263 с.
62. Козій М. К. Громадянськість − проблема педагогічна, актуальна та соціально-цінна : навч.-метод. посібник. Київ : Видавництво НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. 274 с.
63. Коломієць Н.А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів. Київ : Знання, 2018. 129 с.
64. Копосов П.Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
65. Крамаренко А. М. Формування ключових та предметних компетентностей на уроках «Я досліджую світ». Наука, інновації і освіта: проблеми і перспективи. 2022. № 7. С. 133–135.
66. Лалак Н. В. Формування громадянської та соціальної компетентностей молодших школярів в умовах сучасного освітнього середовища. *Компетентнісні індикатори стратегії «Європа 2020» : здобутки і перспективи педагогічної освіти*: монографія / за ред. Г. В. Товканець. Мукачево: МДУ, 2020. С. 242-260.
67. Литвинова С. Г., Буров О. Ю., Семеріков С. О. Концептуальні підходи до використання засобів доповненої реальності в освітньому процесі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2020. Вип. 55. С. 46-62.
68. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; наук. ред. В. В. Різун. – Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
69. Метод проектів у початковій школі /укл.О. Онопрієнко, О. Кондратюк. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.
70. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.
71. Патріотизм − основа духовного становлення громадянина : інформ. список л-ри / уклад. Л. І. Литвинець ; ред. Н. М. Скоморовська. Київ : НБУ для дітей, 2005. 12 с.
72. Савченко О.Я., Бібік Н.М., Мартиненко В.О., Цимбалару А.Д. Організаційні форми навчання у початковій школі : посібник. Київ: Педагогічна думка, 2017. 423 с.

73. Проєкти в початковій школі: тематика та розробка занять / за ред. О. Онопрієнко. Київ : Шкільний світ, 2008. 128 с.
74. Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навч.-метод. посіб. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. 155 с.
75. Швардак М. В. Цифрові інтерактивні технології в освітньому процесі початкової школи. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2023. №8. С. 39-48.
76. Шумаєва С. Медіа компетентність як складова загальної мас-медійної просвіти учнів URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog.pdf
77. Юрович В. Нестандартні уроки як засіб підвищення ефективності навчання в курсі «Я у світі». *Початкова школа.* 2014. № 6. С. 22–26.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

78. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського URL: www.dnpb.gov.ua/
79. Інститут модернізації змісту освіти України. URL: https://imzo.gov.ua/pro-imzo/
80. Національна бібліотека України імені В.В. Вернадського URL: http://www.nbuv.gov.ua/

Навчально-методичне видання

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

методичні рекомендації до організації самостійної роботи
для здобувачів фахової передвищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»
ОПС «фаховий молодший бакалавр»

Укладач
Дмитро ГРЕГІРЧАК

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26
тел./факс +380-3131-21109
Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua
E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua
Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: http://dspace.msu.edu.ua:8080
Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: http://msu.edu.ua/library/